ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ, 26 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2020, συνέντευξη στη Σοφία Χριστοφορίδου

Τι σηματοδοτεί η 27η Ιανουαρίου, ημερομηνία απελευθέρωσης του στρατοπέδου του Άουσβιτς, για τον ελληνικό εβραϊσμό και ειδικότερα για τη Θεσσαλονίκη, που έχασε το 95% του εβραϊκού της πληθυσμού;

Η ημέρα αυτή είχε υιοθετηθεί σε αρκετά μεμονωμένα κράτη της Ευρώπης, ως η ημερομηνία μνημόνευσης των θυμάτων του Ολοκαυτώματος. Στη χώρα μας η Βουλή των Ελλήνων ψήφισε ομόφωνα την «Ημέρα Μνήμης των Ελλήνων Εβραίων Μαρτύρων και Ηρώων του Ολοκαυτώματος το 2004, ενώ η Διεθνής Ημέρα μνήμης για τα θύματα του Ολοκαυτώματος ψηφίστηκε από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ.

Για τους Έλληνες Εβραίους η ημέρα αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία. Τιμούμε τη μνήμη των έξι εκατομμυρίων Εβραίων πολιτών της Ευρώπης που εξοντώθηκαν από τους Ναζί, των χιλιάδων Ελλήνων ομοθρήσκων μας. Ανθρώπων που πολέμησαν, που τραυματίστηκαν μαχόμενοι στον πόλεμο του 1940-41, στο πλευρό των χριστιανών αδελφών τους, για την προστασία της πατρίδας τους. Αθώες ψυχές που στιγματίστηκαν μόνο και μόνο για το θρήσκευμά τους.

Ο πόνος και η ένταση της απώλειας παραμένει. Μπορεί να έχουν περάσει χρόνια αλλά είναι μια πληγή ανοιχτή, δεν μπορεί να κλείσει. Και αν θέλετε δεν πρέπει να κλείσει. Γιατί δεν πρέπει να ξεχάσουμε.

Για τη Θεσσαλονίκη, η απώλεια του 20% των Εβραίων κατοίκων της άλλαξε τη φυσιογνωμία της. Πριν το Ολοκαύτωμα, χάρη στον Εβραϊκό πληθυσμό της, η πόλη χαρακτηρίζονταν και όχι άδικα μητρόπολη του Σεφαραδισμού. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η παρουσία των Εβραίων είναι συνυφασμένη με την πόλη από την ίδρυσή της, άρα και στα χιλιάδες χρόνια παρουσίας τους η προσφορά των Εβραίων στη Θεσσαλονίκη ήταν εξαιρετικά σημαντική και πολύπλευρη.

Χάθηκαν χιλιάδες άνθρωποι. Εξαφανίστηκαν, αρχεία, δεκάδες συναγωγές, επιχειρήσεις διεθνούς βεληνεκούς, σύλλογοι κοινωνικής προσφοράς, αθλητικά σωματεία και πάρα πολλά άλλα. Είναι βέβαιο πως η εξόντωση του 96% των μελών της Κοινότητας μας κατά το Ολοκαύτωμα, αφαίρεσε ένα πολύ σημαντικό τμήμα της δυναμικής της πόλης. Του τόπου μας.

Ταυτόχρονα η συγκεκριμένη ημέρα έχει σημασία, όχι μόνο για το παρελθόν αλλά και για το μέλλον. Στην προσπάθειά μας για τη θεσμοθέτηση της, που κράτησε πάνω από 8 χρόνια, επιμέναμε πως μια τέτοια ημέρα – και αυτό είναι κάτι που τονίζουμε σε κάθε ευκαιρία – δεν πρέπει να αποτελεί μια αφορμή για μια τυπική απότιση φόρου τιμής στα θύματα του Ολοκαυτώματος. Οφείλει να είναι η αφετηρία για να επαναφέρουμε στη μνήμη τα ιστορικά γεγονότα, να μιλάμε για αυτά κυρίως στους νέους, σε μια προσπάθεια να γίνει αντιληπτό τόσο το τι χάθηκε όσο και η ανάγκη να θωρακίσουμε τις ψυχές τους απέναντι στους νεόκοπους κήρυκες του ρατσισμού.

Φέτος την Κυριακή 26 Ιανουαρίου στη Θεσσαλονίκη στην κεντρική εκδήλωση που θα φιλοξενηθεί στην αίθουσα «Φρίντα Λιάππα» στο λιμάνι και κεντρικός ομιλητής θα είναι ο νέος Δήμαρχος Θεσσαλονίκης κ. Κωνσταντίνος Ζέρβας. Το απόγευμα σε συνεργασία με την Κρατική Ορχήστρα Θεσσαλονίκης διοργανώνεται στη Συναγωγή Μοναστηριωτών η συναυλία με τον τίτλο «Περίμενέ με Θεσσαλονίκη», ο τίτλος της οποίας ήταν ο τίτλος ενός τραγουδιού που τραγουδούσαν οι Θεσσαλονικείς Εβραίοι κρατούμενοι του Άουσβιτς.

Σιγά σιγά οι τελευταίοι επιζώντες φεύγουν από τη ζωή. Πώς θα διατηρήσουμε ζωντανή τη μνήμη του Ολοκαυτώματος; Πώς θα μάθει η νέα γενιά και πώς θα γίνει βίωμα το σύνθημα Ποτέ Ξανά;

Είναι γεγονός ότι με το πέρασμα των δεκαετιών ο αριθμός των ανθρώπων που ήταν αυτόπτες μάρτυρές των γεγονότων αυτών, που έζησαν στο πετσί τους τις θηριωδίες των Ναζί, μειώνεται. Οι μαρτυρίες τους αποτελούν μια ανεκτίμητη παρακαταθήκη. Την πλέον αποστομωτική απάντηση απέναντι σε όσους αμφισβητούν και σχετικοποιούν το Ολοκαύτωμα, διαστρεβλώνοντας την ιστορική πραγματικότητα. Υπάρχουν όμως μέσα για να κρατήσουμε τη μνήμη ζωντανή και να μεταφέρουμε τα διδάγματα του Ολοκαυτώματος στη νέα γενιά.

Υπάρχουν προγράμματα του Υπουργείου Παιδείας, του Εβραϊκού Μουσείου Ελλάδος και του Εβραϊκού Μουσείου Θεσσαλονίκης που απευθύνονται στα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας για τη διδασκαλία του Ολοκαυτώματος και της τοπικής ιστορίας. Τέτοιες πρωτοβουλίες σιγά – σιγά διοργανώνονται όχι μόνο στη Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη αλλά και σε άλλες πόλεις της Ελλάδος, αναβιώνοντας την τοπική ιστορία, καθώς δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι πριν το Ολοκαύτωμα υπήρχαν 28 ενεργές κοινότητες στη χώρα μας.

Υπάρχουν ακόμη οι ετήσιες επισκέψεις μαθητών στο Άουσβιτς, που υποστηρίζονται από την Ελληνική πολιτεία. Οι ολοένα και συχνότερες εκπαιδευτικές επισκέψεις σχολικών τάξεων στα Εβραϊκά μουσεία

Υπάρχει – μετά από χρόνια επιμονής μας - η Έδρα Εβραϊκών σπουδών στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο που όχι μόνο αναδεικνύει τη διαχρονική ιστορία και την πολύπλευρη παρουσία των Εβραίων της πόλης αλλά συμβάλλει στη διεύρυνση της επιστημονικής γνώσης μέσα από την εκπόνηση προγραμμάτων που υλοποιούνται σε συνεργασία με διάφορους φορείς στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Υπάρχει στη διάθεση κάθε ενδιαφερόμενου, στη βιβλιοθήκη του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, η πλήρης βάση δεδομένων του University of Southern California Shoah Foundation – The Institute for Visual History and Education με μαρτυρίες επιζώντων του Ολοκαυτώματος. Η φωνή των επιζώντων – ακόμα και αυτών που δεν είναι πλέον μαζί μας – παραμένει δυνατή.

Ακόμη φροντίζουμε για την ανέγερση μνημείων, τοποθέτηση λίθων μνήμης, και ανάλογες σημάνσεις τοποσήμων, έτσι ώστε η Ιστορία να είναι πλέον ορατή. Να αναφερθώ στην επικείμενη εκδήλωση που διοργανώνει το Ιστορικό Αρχείο Προσφυγικού

Phoca PDF

Ελληνισμού για την τοποθέτηση δείκτη μνήμης και πινακίδας, στην τοποθεσία του Συνοικισμού Κάμπελ στην περιοχή της Καλαμαριάς. Η εκδήλωση αυτή που θα γίνει στις 2 Φεβρουαρίου φέρνει στο προσκήνιο, τον εμπρησμό της συνοικίας Κάμπελ από την οργάνωση ΕΕΕ (Εθνική Ένωσις Ελλάς). Μια καθαρά αντισημιτική επίθεση με θύματα που έγινε το 1931, σχεδόν μια δεκαετία πριν την εισβολή των Ναζί. Αυτό το γεγονός μας δίνει τροφή για σκέψη σε σχέση με τα όσα γίνονται σήμερα. Γενικότερα είναι απαραίτητο να υπενθυμίζεται προς κάθε κατεύθυνση το ιστορικό γεγονός, το μέγεθος και η έκταση της θηριωδίας. Γιατί αν εφησυχάσουμε, ότι έγινε μπορεί να επαναληφθεί.

Όλες αυτές οι δράσεις συμβάλλουν στην εκπαίδευση και την ευαισθητοποίηση της νέας γενιάς. Στόχος είναι να γίνει αντιληπτό πως η Μνήμη του Ολοκαυτώματος πρέπει να παραμένει ισχυρή τόσο για την καταπολέμηση της μισαλλοδοξίας όσο και γιατί αυτή αποτελεί τον θεμέλιο λίθο για την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Τι ρόλο θα παίξει το Μουσείο Ολοκαυτώματος της Θεσσαλονίκης σε αυτή την προσπάθεια; Πότε αναμένεται να λειτουργήσει;

Το Μουσείο Ολοκαυτώματος της Ελλάδος θα αποτελέσει την αιχμή του δόρατος σε αυτή την προσπάθεια με εκθέσεις, δράσεις, σεμινάρια και πολλά ακόμα. Το Μουσείο Ολοκαυτώματος θα χτίσει πάνω σε όλες αυτές τις πρωτοβουλίες που βλέπουμε σήμερα. Επίσης πρέπει να είναι ξεκάθαρο ότι μέσα από την προβολή της ιστορίας της Κοινότητας, ουσιαστικά θα προβάλλεται σε όλο τον κόσμο η ιστορία της πόλης.

Επί του παρόντος έχουν ολοκληρωθεί αρκετές διαδικασίες που αφορούν τον οργανισμό του Μουσείου Ολοκαυτώματος. Η πρόσληψη του project manager, η συγκρότηση του Διοικητικού Συμβουλίου κλπ. Υπάρχουν ζητήματα που πρέπει να διευθετηθούν αλλά είμαι αισιόδοξος πως θα μπορέσουμε να περάσουμε στην φάση κατασκευής στις αρχές του 2021. Οφείλω να υπογραμμίσω ότι υπάρχει εκ μέρους της Ελληνικής Κυβέρνησης η διάθεση για να προχωρήσει το εγχείρημα με τους ταχύτερους δυνατούς ρυθμούς.

Πόσο σας ανησυχεί η άνοδος του αντισημιτισμού διεθνώς; Στην Ελλάδα έχουμε επαναλαμβανόμενα κρούσματα βανδαλισμών συναγωγών και νεκροταφείων και η ρητορική μίσους κατά των Εβραίων ανθεί στο διαδίκτυο. Γιατί βρίσκει πρόσφορο έδαφος στην ελληνική κοινωνία; τι μπορούμε να κάνουμε ως κοινωνία και ως άτομα κατά του αντισημιτισμού;

Η άνοδος του αντισημιτισμού είναι φυσικά ανησυχητικό φαινόμενο αλλά δεν είναι κάτι που προέκυψε ξαφνικά.

Βιώνουμε την εποχή των εξάρσεων του φανατισμού. Βλέπουμε τα αποτελέσματα των πολλών μεταπολεμικών δεκαετιών που ο κόσμος είτε αποσιώπησε το ίδιο το Ολοκαύτωμα και το τι οδήγησε σε αυτό, είτε δεν είδε και δεν αξιολόγησε έγκαιρα τα σημάδια των κινδύνων για όλη την κοινωνία. Η συνειδητοποίηση ξεκίνησε αργά για την Ευρώπη και τα έμπρακτα μέτρα ακόμη αργότερα. Οι κοινωνίες κατάλαβαν με καθυστέρηση πόσο ευάλωτες είναι απέναντι στον φανατισμό, πόσο ανέτοιμες -τελικά- να δεχθούν το διαφορετικό, πόσο μάλλον να το κατανοήσουν και να συμβιώσουν μαζί του.

Δυστυχώς, χρειάστηκαν αιματηρά επεισόδια (βλ. Παρίσι, Βρυξέλλες, Δανία, από το 2015 και μετά) για να ξεκινήσουν πιο συντονισμένα και πιο αποτελεσματικά μέτρα. Σήμερα η διεθνής κοινότητα έχει πλέον συνειδητοποιήσει ότι ο αντισημιτισμός είναι σύμπτωμα μιας κοινωνίας που νοσεί.

Στην Ελλάδα τα τελευταία τέσσερα χρόνια σημειώθηκαν περισσότεροι από 30 βανδαλισμοί εβραϊκών μνημείων, νεκροταφείων και συναγωγών. Τα κίνητρα των δραστών ήταν σαφώς αντισημιτικά. Οπωσδήποτε είναι θετικό ότι ο βασικός πολιτικός φορέας του αντισημιτισμού στην Ελλάδα, η Χρυσή Αυγή, έμεινε εκτός Βουλής. Ωστόσο αυτό δεν σημαίνει οπωσδήποτε συρρίκνωση της αντισημιτικής ιδεολογίας.

Σε επίπεδο στερεοτύπων, δεισιδαιμονιών, ρητορικής θα έλεγα ότι ο αντισημιτισμός είναι βαθιά ριζωμένος στην ελληνική κοινωνία και αγκιστρωμένος επάνω στην άγνοια. Χρειάζεται ωστόσο να διευκρινίσω ότι στην Ελλάδα ο αντισημιτισμός δεν είναι βίαιος, δεν έχει δηλαδή δημιουργήσει θύματα, όπως σε άλλες χώρες. Όπως ανέφερα έχουμε περιστατικά βανδαλισμών εβραϊκών χώρων (συναγωγές, νεκροταφεία, μνημεία Ολοκαυτώματος), είτε με αντισημιτικά ή ναζιστικά γκράφιτι, είτε με σπάσιμο μαρμάρινων επιγραφών, ταφόπλακων κ.ά. Τα επεισόδια αυτά δεν μένουν αναπάντητα, ούτε περνάνε στα «ψιλά γράμματα». Υπάρχει μια μαζική αντίδραση που εκφράζεται δημόσια. Θεωρώ σημαντική την καθολική καταδίκη των περιστατικών αυτών απ' όλους τους φορείς της πολιτείας και της κοινωνίας. Παράλληλα, τόσο το υπουργείο Προστασίας του Πολίτη και η Ελληνική Αστυνομία όσο και οι δήμοι λαμβάνουν μέτρα ενεργώντας άμεσα.

Ωστόσο είναι δυστυχώς γεγονός ότι πρόσφατες έρευνες δείχνουν ότι το 20% του ελληνικού πληθυσμού υιοθετεί πλήρως αντισημιτικές απόψεις. Αυτό τεκμηριώνεται και από τη ρητορική αντισημιτικού μίσους, μία άλλη έκφραση του φαινομένου: Δημοσιεύματα, γελοιογραφίες, βιβλία, διάδοση στερεοτύπων και συκοφαντιών. Όλα αυτά είναι ζητήματα που μας απασχολούν σοβαρά διότι δηλητηριάζουν την κοινωνία. Η ανεξέλεγκτη αναπαραγωγή ψευδών ειδήσεων και συκοφαντιών στο Διαδίκτυο αυξάνει την επικινδυνότητα του φαινομένου.

Ως προς την αντιμετώπιση. Εκτός από τις δράσεις που επενδύουν στην γνώση και την εκπαίδευση, στις οποίες αναφέρθηκα πρωτύτερα, η πρόσφατη υιοθέτηση του ορισμού Εργασίας του International Holocaust Remembrance Alliance από την Κυβέρνηση είναι ένα σημαντικό βήμα για την καταπολέμηση του αντισημιτισμού. Ο ορισμός αυτός αποτελεί ένα πολλαπλά χρηστικό εργαλείο και ελπίζω να διευρυνθεί η χρήση του. Βοηθά στην οριοθέτηση και κατανόηση του φαινομένου, ενώ παράλληλα διευκρινίζει τις διαχωριστικές γραμμές ανάμεσα στην ελευθερία της έκφρασης και στην έκφραση αντισημιτικών απόψεων. Η υιοθέτησή του σημαίνει σαφή και συνειδητοποιημένη στάση κατά του αντισημιτισμού τόσο από την ίδια την Πολιτεία όσο και τους άλλους θεσμούς της δημοκρατίας μας.

Είναι επίσης σημαντικό οι εκπρόσωποι της πολιτείας να τονίζουν την σθεναρή τους στάση απέναντι στον αντισημιτισμό. Νομίζω η πρόσφατη επίσκεψη του Προέδρου της Δημοκρατίας κ. Προκοπίου Παυλοπούλου στο Ισραήλ για το 5ο παγκόσμιο

Phoca PDF

φόρουμ για το Ολοκαύτωμα που διοργανώθηκε από το European Jewish Congress στο Μουσείο & Παγκόσμιο Κέντρο Μνήμης του Ολοκαυτώματος Yad Vashem αλλά και η συμμετοχή του πρωθυπουργού κ. Κυριάκου Μητσοτάκη στις εκδηλώσεις που διοργανώνονται από το World Jewish Congress στην Πολωνία στην ημερομηνία κατά την οποία συμπληρώνονται 75 χρόνια από την απελευθέρωση των στρατοπέδων Άουσβιτς – Μπίρκεναου, δεν αποτελούν απλώς μια τυπική παρουσία. Έχουν ιδιαίτερη σημασία και δίνουν ένα ηχηρό μήνυμα αναφορικά με την στάση που πρέπει να έχουμε απέναντι στον αντισημιτισμό που αποτελεί απειλή για κάθε δημοκρατική κοινωνία.

Ποια ήταν η πιο δυνατή στιγμή βιώσατε όλα αυτά τα χρόνια που έρχεστε σε επαφή με επιζώντες; Ποια από τις αναμνήσεις που σας μετέφεραν σας συγκλόνισε;

Ξέρετε οι επιζώντες του Ολοκαυτώματος δεν μιλούσαν πολύ, ιδιαίτερα κατά τις πρώτες δεκαετίες μετά το τέλος του πολέμου. Οι δικοί μου γονείς μπορεί να κατάφεραν να επιζήσουν γιατί διέφυγαν στην Αθήνα αλλά έχασαν δεκάδες συγγενείς. Όταν ρωτούσα τον πατέρα μου γιατί εγώ δεν έχω θείους, θείες, ξαδέλφια όπως τα άλλα παιδιά, κάποιες φορές μου έλεγε τους πήραν οι Γερμανοί. Εγώ τότε δεν καταλάβαινα τι σήμαινε αυτό. Σε ηλικία περίπου 7 ετών ανακάλυψα ένα βιβλίο με φωτογραφίες από τα στρατόπεδα. Το ξεφύλλιζα χωρίς να γνωρίζω. Οι εικόνες ήταν τρομακτικές. Ήταν κάτι το αδιανόητο για ένα παιδί. Και αυτός ήταν και ένας από τους λόγους πιστεύω που πολλοί από όσους επέστρεψαν από τα στρατόπεδα δεν μιλούσαν. Πώς μπορείς να περιγράψεις τέτοια φρίκη; Και αν το κάνεις θα σε πιστέψουν; Αυτό το βιβλίο ήταν κάτι που το θυμάμαι ακόμα και σήμερα και μάλιστα είχα εφιάλτες για πολύ καιρό εξαιτίας των όσων είδα. Είναι ένα πραγματικό γεγονός που δείχνει το πόσο σημαντικό είναι η διδασκαλία του Ολοκαυτώματος να γίνεται με τον τρόπο που αρμόζει σε κάθε ηλικία.

Μεγαλώνοντας η μοίρα των Εβραίων την περίοδο του Ολοκαυτώματος μου ήταν λίγο πολύ γνωστή. Μέσα από διηγήσεις, από την εμπλοκή μου με τα κοινοτικά δρώμενα, σταδιακά μπόρεσα να δημιουργήσω μια εικόνα για τα όσα διαδραματίστηκαν στη Θεσσαλονίκη, τη στάση που αντιμετώπισαν πριν τους εκτοπισμούς οι Εβραίοι της πόλης, αλλά και τα όσα συνάντησαν αυτοί που γύρισαν.

Τίποτα όμως από όλα αυτά δεν μπορούσε να με προετοιμάσει για την εμπειρία της πρώτης μου επίσκεψης στο Άουσβιτς που έκανα μαζί με την αείμνηστη σύζυγό μου Λουκία. Η μητέρα της, Νέλλυ, ήταν κρατούμενη στο στρατόπεδο και παρότι ήταν μόλις 15 χρονών περίπου, τότε βοήθησε στην ανατίναξη του κρεματορίου στο Άουσβιτς. Δεν μπορώ να το περιγράψω. Ήταν πραγματικά συγκλονιστικό. Όταν μάλιστα η Λουκία με πήρε από το χέρι και με πήγε στον τόπο που οι Ναζί έβαλαν την μητέρα της στην απομόνωση πάγωσα. Τα όσα έβλεπα ήταν ασύλληπτα. Μπορεί να ακούγεται τετριμμένο αλλά πραγματικά τις εικόνες αυτές και τα όσα τις συνοδεύουν δεν μπορεί να τις χωρέσει ανθρώπινος νους. Θυμάμαι εκεί μπροστά στο χώρο της απομόνωσης να κοιτάω, να βλέπω ταυτόχρονα το χέρι της Λουκίας που με κρατούσε και να αναρωτιέμαι πως η μητέρα της μπόρεσε να ξεπεράσει την εμπειρία αυτή με τον αριθμό στο χέρι να της θυμίζει καθημερινά τα όσα βίωσε. Πως μπόρεσε να δίνει αγάπη έχοντας γίνει αποδέκτης τόσου μίσους.

Το λέω και θα το επαναλαμβάνω πάντα. Η επίσκεψη στο Άουσβιτς είναι εμπειρία ζωής. Είναι δύσκολη αλλά μπορεί να σε κάνει καλύτερο άνθρωπο.

ΠΗΓΗ: ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ, 26.1.2020

Phoca PDF